

Dialogoog in drie fases

Zonder de wens om met anderen in contact te treden is er geen dialogoog. De drie fases van een dialogoog uitgelegd.

FASE 1 Kennismaken is de beginfase van dialogoog. Dat kan op zichzelf al grote winst zijn in een wereld die uit is op het vermijden of boycotten van de ander. Zo heb je in Jeruzalem Runners Without Borders dat Joodse en Arabische hardlopers met elkaar in contact brengt. Met succes, al is er forse tegenwerking uit

de hoek van Palestijnse leiders die dit afdoen als een poging tot normalisering van contacten met de vijand. Net als in Nederland zijn er in Israël talloze initiatieven om diverse bevolkingsgroepen met elkaar in contact te laten treden, om de angst voor het onbekende plaats te laten maken voor herkenning.

FASE 2 Herkenning is echter nog geen erkenning. In de vervolgfase van serieuze dialogoog komen verschillen en tegenstellingen aan de orde. Of vooroordelen. Dit is een spannende fase, want het kan leiden tot afknappen op elkaar, tot ruzie. Er worden dan geen bruggen geslagen, omdat de deelnemers

Werkt dat nog wel, een dialogoog?

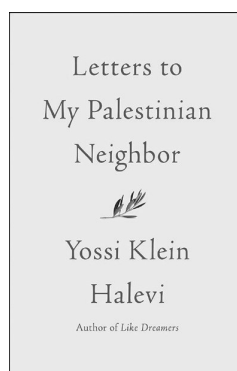
Van Yossi Klein Halevi verscheen recent “Letters to My Palestinian Neighbor”. De schrijver werkt met een imam samen in een educatief programma voor Amerikaanse moslimleiders. Het doel is uit te leggen waar het om draait in het Jodendom én waarom Israël zo belangrijk is voor Joden. Heeft zo’n programma (nog) zin?

tekst **Harry Polak**

Allerlei bizarre overtuigingen van Palestijnen/Arabieren over Joden komen langs: Joden zijn geen volk, Jodendom is louter religie; er hebben nooit Tempels gestaan in Jeruzalem; de Holocaust is verzonnen om de Joodse staat te rechtvaardigen; alle Joden in Israël moeten terug naar Europa. En ik voeg eraan toe: Jezus was een Palestijn.

Struikelblokken

Eén van de struikelblokken in het vastgelopen vredesproces is het onvermogen of de onwil om het verhaal van de ander aan te horen. In

een eerder boek verkende Halevi de Palestijnse samenleving voor de Joden. Vandaar nu het Joodse verhaal voor de andere kant. Halevi's boek is vertaald in het Arabisch en gratis te downloaden. Halevi is verklaard voorstander van de twee-staten-oplossing, al snapt hij goed waarom er Joden in Judea en Samaria zijn gaan wonen.

Afzondering

Het boek was voor mij een verademing door de combinatie van religie en politiek. Het zou mij van pas gekomen zijn bij de interreligieuze dialogoog in Nederland. Die was regelmatig bevredigend, maar helaas ook vaak uiterst moeizaam. Niet zelden was het zinloos, maar ik ging door, want het mocht niet mislukken. Daarvan heb ik in Israël goed kunnen afkicken. Hier kom ik door taalproblemen niet aan dialogoog toe. De brieven van Halevi geven een goed handvat vanuit Joodse hoek voor dialogoog in Israël en daarbuiten. Dialogoog blijft voor mij een must (bijna een mitzwa) en te verkiezen boven afzondering en het vermijden van de ander. Het wordt echter onzinnig als niet alle dialogoogpartners dat ondubbelzinnig onderschrijven.

blijven hangen in oude tegenstellingen, weerstanden en krampachtig vasthouden aan het eigen gelijk. Eigenlijk betekent dit dat de ander niet wordt erkend in zijn identiteit, waarden en alles wat in het leven richtinggevend is voor een individu en groepen. Maar dialoog betekent niet dat je je moet onderwerpen aan de ander, wel dat je aangeeft dat je heel goed beseft wat voor de ander dierbaar is, ook al ben je het er helemaal niet mee eens. Het gaat er bijvoorbeeld om dat je door hebt wat besnijdenis voor Joden betekent of Jezus voor christenen of de Ramadan voor moslims. In deze dialoogfase stel je je open voor elkaar, bevraag je de ander respectvol, op zoek naar wat voor

die ander heilig is. Je eigen mening zet je dan even *on hold*.

FASE 3 In de laatste fase ga je met elkaar op zoek naar wat er anders en beter kan in de onderlinge relatie of zelfs in de relatie met andere groepen. Tikoen Olam is idealiter waar het om draait. Samen sta je sterker, ondanks uiteenlopende levenshoudingen, dan alleen of als afzonderlijke groep. Het gaat niet primair om het eigen gelijk, maar om het gezamenlijke welbevinden. Veel dialooggroepen halen deze eindfase niet. Zij blijven hangen in eindeloos kennismaken (fase 1) en oeverloos debatteren (fase 2). De werkelijke verbinding gaan ze niet aan. Dat kan gebeuren omdat de achter-

ban in de weg zit of om andere redenen, zoals gebrek aan vertrouwen.

In fase 3 kan het gebeuren dat dialoogpartners die elkaar hebben bereikt en daarmee gezamenlijk naar buiten treden op fors onbegrip stuiten. Een voorbeeld hiervan is **The Parents Circle** in Israël die op verzoening is gericht. Dit komt soms vanuit de eigen achterban, of vanuit de niet betrokken buitenwereld die niet erkent dat door deze dialoog echt iets is veranderd. Cynisme of vooroordelen tegen één van de groepen, of zelfs beide, kunnen een rol spelen. De dialoogpartners zijn eruit, de buitenwereld gelooft er niet in. Dan is je gezamenlijke resultaat helaas beperkt.

Ontmoetingen

Naar mijn idee zijn er allerlei vormen van dialoog. Zo is maatschappelijke dialoog onontbeerlijk als cement voor een samenleving die opgebouwd is uit meerdere culturen en religies, zeker in Israël met 20% niet-Joodse minderheden. Bij maatschappelijke dialoog gaat het om al dan niet door de overheid aangemoedigde ontmoetingen tussen leden van uiteenlopende groepen binnen de bevolking gericht op essentiële vragen als: wat is onze bijdrage aan de samenleving, wat mag van de samenleving verwacht worden, wat is de eigenheid van groepen en welke grenzen mogen daaraan gesteld worden, en dergelijke. Deze vorm van dialoog kan niet los worden gezien van grondrechten (en plichten!) van burgers, doch heeft ook alles te maken met achterliggende normen en waarden, moraal en fatsoen die gebaseerd zijn op religie, humanisme, atheïsme of een ander -ïsme.

Geestelijke omheining

Het is voorstelbaar dat in een gefragmenteerde samenleving iedere groep binnen de eigen geestelijke of zelfs fysieke omheining leeft en zo is verzuimd dat alleen de politieke leiders elkaar ontmoeten. De Israëlische samenleving met zijn diverse sectoren heeft daar duidelijke trekken van. Goed lijkt me dat echter niet, want mensen ontmoeten elkaar toch in het verkeer, op het werk of op andere plekken, zoals het internet.

Liefhebbers

De dialoog waar Halevi over schrijft is deels religieus van aard. Al gaat het hem zeker ook om maatschappelijke dialoog tussen Israëli's en Arabieren (of Palestijnen) die fundamenteel van aard is dan die in Nederland. Al kun je heftig debatteren over de identiteit van Nederland, haar bestaansrecht staat niet

ter discussie. Israël moet als Joods land het bestaansrecht nog steeds bevechten, ook ten opzichte van een deel van de eigen Arabische minderheid.

Is maatschappelijke dialoog naar mijn idee een must, interreligieuze en culturele dialoog is dat veel minder, al zijn deze soorten van dialoog niet zo heel makkelijk te scheiden. Interreligieuze dialoog is meer iets voor liefhebbers die met elkaar religieuze teksten en dergelijke willen bestuderen op zoek naar de essentie van elkaars religieuze systemen.

Samenwerking

Maatschappelijke dialoog vind je in Israël overal én nergens. Zo bezochten Arabische en Joodse ondernemers van The Center for Jewish-Arab Economic Development uit Herzliya Pituach de LJG Amsterdam. Hun doel is via economische samenwerking de Arabische sector te ontwikkelen om daarmee vrede, welvaart en economische stabiliteit te bewerkstelligen. De CJAED kan bogen op allerlei geslaagde projecten en liet daarvan fraaie voorbeelden zien.

Heftige gesprekken

Iets heel anders zijn de vrouwen van het Olive Tree Project (2014) van het WIZO-gemeenschapscentrum in Afula. Een delegatie kwam langs bij Joodse gemeenten in Nederland, waaronder de LJG Amsterdam. Veertig deelnemers maakten olieverfschilderijen van olijfbomen en deelden al schilderend levensgebeurtenissen. Anders dan bij de mannelijke ondernemers kon je voelen dat dat de vrouwen heftige gesprekken met elkaar hadden gehad over hun achtergronden. Ze hadden elkaar gevonden in hun liefde voor het schilderen, voor het land en de natuur, ondanks scherpe tegenstellingen tussen hun achterbanen.

‘Niet zelden was dialoog zinloos, maar ik ging door, want het mocht niet mislukken’